

УДК 347.788

О. Харитонова,

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, завідувач кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права НУ «Одеська юридична академія»

ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА РЕЧІ, В ЯКИХ ВОНИ ВТІЛЕНІ: ДО ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ

Згідно зі ст. 199 ЦК України до об'єктів цивільних правовідносин належать також результати інтелектуальної, творчої діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності.

Зокрема, продуктами творчої діяльності є твори науки, літератури, мистецтва незалежно від форми, призначення, цінності, а також способу відтворення.

На перший погляд, може здатися, що в ЦК результати інтелектуальної, творчої діяльності розглядаються як вид нематеріальних благ (ст. 199 знаходиться в главі 15 ЦК, яка називається «нематеріальні блага»).

Однак проти такого розуміння концептуального підходу авторів Цивільного кодексу до визначення сутності цього виду об'єктів цивільних правовідносин свідчить позначення їх (знов-таки ж у ЦК) як «інтелектуальної власності» і вміщення книги четвертої Кодексу «Право інтелектуальної власності» після книги «Право власності та інші речові права». У зв'язку з цим більш правильно здається попередня оцінка результатів інтелектуальної, творчої діяльності як комплексного за своїм характером об'єкта, котрий включає як немайнові, так і майнові права (право на авторство, право на опублікування твору, право на авторський гонорар тощо).

Отже, виходячи з того загального посилення, що об'єктами правовідносин є матеріальні та нематеріальні блага, щодо яких в учасників суспільних відносин виникають юридичні права та обов'язки, можемо зазначити, що сто-

совно цивільних прав (правовідносин) інтелектуальної власності такими благами виступають результати інтелектуальної, творчої діяльності.

Слід зазначити, що більшу поширеність набула характеристика об'єктів прав (правовідносин) інтелектуальної власності не за допомогою легального визначення поняття останніх чи переліку їх ознак, а шляхом наведення приблизного переліку таких об'єктів — прийому, що має місце як у міжнародних документах, так і у вітчизняному цивільному та спеціальному законодавстві.

Так, об'єктами права інтелектуальної власності згідно з пунктом VIII ст. 2 Стокгольмської конвенції 1967 р. є: літературні, художні і наукові твори; виконавська діяльність артистів, звукозапис, радіо- і телевізійні передачі; винаходи в усіх сферах людської діяльності; наукові відкриття; промислові зразки; товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування і комерційні позначення; захист проти недобросовісної конкуренції, усі інші права, що стосуються інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах. Отже, маємо не перелік ознак об'єктів прав (правовідносин) інтелектуальної власності, а перелік самих об'єктів відповідних прав.

Аналогічна ситуація має місце у вітчизняному цивільному праві, де використано такий самий прийом — визначення переліку об'єктів права інтелектуальної власності. Хоча країни,

що приєдналися до цієї Конвенції, не зобов'язані у своєму законодавстві відтворювати наведений перелік, а самі визначають коло об'єктів інтелектуальної власності, проте практика законотворчості йде по шляху врахування цих рекомендацій. Тому в ЦК України значною мірою відтворено перелік об'єктів інтелектуальної власності, вказаний у Стокгольмській конвенції 1967 р.

Згідно зі ст. 420 ЦК України об'єктами права інтелектуальної власності в Україні, зокрема, вважаються: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці.

Оскільки на відміну від Конвенції 1967 р. ст. 420 ЦК України не вказує на те, що до об'єктів інтелектуальної власності належать «інші права, що стосуються інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній сферах», постає питання, чи є перелік об'єктів, встановлений у ст. 420 ЦК України, вичерпним, чи ні?

Враховуючи ту обставину, що ст. 420 ЦК України починається зі слів: «До об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема (тут і далі підкреслено мною. — О. Х.), належать...», можна зробити висновок, що перелік, який пропонується, не є вичерпним, оскільки інакше слово «зокрема» не несло б смислового навантаження.

Таким чином, можна зробити висновок, що, як і Конвенція 1967 р., ЦК України визначає поняття об'єктів інтелектуальної власності шляхом невичерпного переліку результатів інтелектуальної діяльності, яким надається правова охорона.

У зв'язку з використанням такого підходу до визначення кола об'єктів прав (правовідносин) інтелектуальної влас-

ності, який пропонує конкретне рішення лише щодо певної частини результатів інтелектуальної, творчої діяльності, виникає необхідність встановлення більш чи менш чітких загальних критеріїв, за якими мають визначатися блага, котрі можуть бути зазначеними об'єктами.

Орієнтири для визначення таких критеріїв містяться у ст. 2 Стокгольмської конвенції 1967 р., де йдеться про «права, що стосуються інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах». Використовуючи наведене формулювання, проаналізуємо ключове поняття «інтелектуальна діяльність», маючи на меті використати отримані результати як відправну точку для встановлення сутності об'єктів прав інтелектуальної власності. (Попри ту обставину, що про деякі визначальні аспекти цього поняття вже йшлося при дослідженні поняття відносин інтелектуальної власності, з метою забезпечення цілісного комплексного аналізу об'єктів прав (правовідносин) інтелектуальної власності, здається доцільним ще раз звернутися до питань, які були раніше предметом розгляду).

Почнемо з розгляду терміно-поняття «інтелектуальний», котре, як впливає зі ст. 2 Стокгольмської конвенції 1967 р., є ключовим при визначенні можливості віднесення якогось феномена до кола об'єктів прав (правовідносин) інтелектуальної власності.

Попри зовнішню нескладність тлумачення терміна «інтелектуальна діяльність», який, здавалося б, можна просто перекласти як «розумова діяльність» (від лат. *intellectualis* — розумовий), визначення цього терміно-поняття не може ґрунтуватися на такому спрощеному підході. Адже інтелектуальна (розумова) діяльність може мати місце у багатьох випадках, не даючи при цьому результатів, які можуть стати об'єктом права інтелектуальної власності (наприклад, діяльність вчителя, правознавця, бухгалтера тощо). Разом із тим така діяльність є розумовою.

Крім того, термін «розумова діяльність» може вживатися у широкому та вузькому значеннях. У широкому зна-

ченні «розумова діяльність» виступає як складова дихотомії «розумова діяльність — фізична діяльність», позначаючи таким чином усі види діяльності людини, які не виражаються у суто фізичній праці, а є продуктом використання її (розуму) інтелекту.

Разом із тим взяте у вузькому значенні поняття «розумова діяльність» може означати ту частину «нефізичної» діяльності, яка стосується лише суто раціональних дій людини (підрахунки, перелік речей, дослівне переказування чужих думок та ідей тощо), і не охоплює духовні, емоційно забарвлені тощо прояви використання інтелекту.

Отже, у широкому сенсі «інтелектуальний» — це і «розумовий», і «духовний» [1], а поняття «інтелектуальна діяльність» охоплює усі види розумової праці (діяльності), що здійснюються людиною.

Оцінюючи сутність та значення інтелектуальної діяльності стосовно постіндустріального суспільства, слід визнати плідним підхід, при якому інтелектуальна діяльність розуміється як одна із форм життєдіяльності людини, сутнісна основа процесу створення інтелектуального продукту та відтворення інтелектуального капіталу, найпотужніша рушійна сила розвитку людської цивілізації.

При цьому важливим моментом у тлумаченні поняття інтелектуальної діяльності є розрізнення у ній двох взаємопов'язаних аспектів: репродуктивного — спрямованого на вирішення стандартних завдань, досягнення заданих результатів, застосування відомих алгоритмів та типових засобів; і творчого (продуктивного) — спрямованого на вирішення нестандартних завдань, які вимагають створення нових (неповторних, оригінальних, унікальних) або нестандартного застосування відомих засобів у принципово нових ситуаціях, які не мають аналога в минулому [2]. Звідси випливає, що, як мовилося вище, не кожна інтелектуальна (розумова) діяльність є творчою.

Відтак виникає зустрічне питання, чи кожна творча діяльність завжди є інтелектуальною?

Необхідність пошуку відповіді на нього зумовлена і формулюванням ст. 41 Конституції України, яка встановлює, що «кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності» (тут і далі підкреслення моє. — О. Х.). У ст. 54 Конституції проголошується, що кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Але чи означають формулювання наведених норм Конституції України, що діяльність, про яку у них йдеться, має бути як інтелектуальною, так і творчою, а відтак предметом правового регулювання та охорони у цій галузі є відносини, що виникають стосовно результатів одночасно інтелектуальної та творчої діяльності?

Отже, далі маємо з'ясувати, що є творчість або ж творча діяльність?

У правничій літературі творча діяльність або ж просто творчість визнається як діяльність, внаслідок якої народжується щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю. При цьому слушно звертається увага на те, що далеко не всі результати творчої діяльності стають об'єктами інтелектуальної власності і, отже, є об'єктами правової охорони [3].

До цього варто додати, що викликає сумнів теза, що всі результати творчої діяльності мають «інтелектуальне забарвлення», тобто виступають також і результатом розумової діяльності.

Така постановка питання зумовлена, передусім, тією обставиною, що вітчизняне цивільне законодавство не обмежує право на творчість як елемент правоздатності певним віком, а «творча дієздатність» як елемент дієздатності, що передбачає самостійне здійснення права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняється законом, для фізичної особи настає вже при досягненні нею чотирнадцяти років (пункт другий частини першої ст. 32 ЦК України). Звідси випливає, що законодавець не пов'яже безпосередньо здатність до творчості з рівнем інтелек-

туального розвитку людини, котрий, власне, є критерієм визначення обсягу дієздатності [4], її обмеження та визнання фізичної особи недієздатною (ст. 30–42 ЦК України).

Крім того, необхідність визнання певної (або повної) незалежності здатності до творчості та розумових (інтелектуальних) здібностей зумовлена й тим, що творчі здібності нерідко мають люди, які відстають у розумовому розвитку. Скажімо, у деяких психіатричних лікарнях малювання, музика використовуються як засіб лікування, а багато хто з пацієнтів при цьому виявляє неабиякі здібності [5]. Як видається, закон не містить підстав для обмеження авторських прав таких людей, хоча назвати їх діяльність у точному значенні цього слова можна не завжди.

Звідси випливає, що для кваліфікації їх як об'єктів прав (правовідносин) інтелектуальної власності, результати діяльності людини обов'язково мають бути «творчими», але не обов'язково «інтелектуальними» у точному значенні останнього поняття. Не зовсім ясно навіть чи застосовне тут поняття «інтелектуальний» у широкому значенні, як поняття «розумова діяльність», що протиставляється поняттю «фізична діяльність», позначаючи таким чином усі види діяльності людини, які не виражаються у суто фізичній праці, а є продуктом використання її (розуму) інтелекту. Адже результатом суто фізичної діяльності скульптора може стати витвір мистецтва, навіть, якщо автор скульптури не осмислював свій твір, його ідею, призначення тощо.

У літературі набула поширення думка, що об'єктом права інтелектуальної власності є не кожен результат творчої діяльності, а лише той, який відповідає вимогам закону, встановленим щодо нього, внаслідок чого йому надається правова охорона*. Проте, як здається, така позиція потребує уточнення.

* Таке твердження ґрунтується на положеннях законодавства. Див., наприклад: Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16.06.99 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 32.

З цього приводу варто зауважити, що коли такі ознаки об'єктів права інтелектуальної власності, як творчий характер та «інтелектуальність» у широкому значенні цього слова, можуть бути сформульовані на підставі аналізу низки загальних положень норм актів законодавства, присвячених регулюванню відносин інтелектуальної власності, то відносно «охороноздатності» така загальна вказівка відсутня (наприклад, така загальна вимога щодо «охороноздатності» результатів інтелектуальної, творчої діяльності як умова визнання їх об'єктами права інтелектуальної власності відсутня у главі 35 ЦК України «Загальні положення про право інтелектуальної власності»).

Тому твердження, що «будь-який твір літератури, науки і мистецтва, суміжні права підпадають під охорону права, якщо вони відповідають вимогам закону», виглядає занадто категоричним.

Для того щоб з'ясувати виправданість такої вимоги (ознаки), розглянемо можливі витоки її появи.

Думається витоками такої позиції є наявність вимоги належного оформлення деяких видів творів, їх легітиматії шляхом звернення до відповідних державних органів тощо. Наприклад, творчим результатам у галузі науково-технічної діяльності правова охорона надається лише на підставі відповідної кваліфікації спеціальним державним органом управління і видачі правоохоронного документа (ст. 458, 472 та ін. ЦК України).

Із врахуванням викладеного вище, можна зробити висновок, що загальними визначальними ознаками об'єктів прав (правовідносин) інтелектуальної власності є:

— Ст. 267; Про охорону прав на сорти рослин : Закон України від 21.04.1993 р. № 3116-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 21 ; Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15 груд. 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 7. — Ст. 36 ; Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.93 № 3687-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 7. — Ст. 32.

1) творчий характер діяльності, в результаті якої отриманий результат, щодо якого складаються зазначені правовідносини;

2) «інтелектуальність» результату, котра розуміється тут у широкому значенні цього поняття, тобто як результат такої діяльності, котра не може бути віднесена до сфери звичайної фізичної праці, а полягає (повністю або частково) у наявності «ідеологічної» складової творчого результату.

Крім того, для окремих видів об'єктів правовідносин інтелектуальної власності властивою є додаткова ознака — легітимованість, що забезпечує охороноздатність цього виду результатів інтелектуальної, творчої діяльності. Так, якщо твори літератури, науки і мистецтва стають об'єктами цивільних прав з моменту їх створення, то винаходи, промислові зразки, раціоналізаторські пропозиції — з моменту кваліфікації їх як результатів інтелектуальної праці у встановленому порядку відповідними органами.

Варто також звернути увагу на ту обставину, що охороноздатність об'єктів правовідносин інтелектуальної власності може розумітися у двох значеннях. Як зазначалося вище, для деяких видів об'єктів правовідносин інтелектуальної власності вона є кваліфікуючою ознакою, котра дозволяє визнавати результати інтелектуальної, творчої діяльності об'єктом відповідних регулятивних правовідносин.

Разом із тим охороноздатність об'єктів правовідносин інтелектуальної власності виступає передумовою виникнення охоронних правовідносин у випадках порушення прав на зазначені об'єкти.

Загальні положення про охорону інтелектуальної власності передбачені ст. 23, 24 Конституції України. Охоронні цивільні правовідносини щодо об'єктів правовідносин інтелектуальної власності виникають на підставі ст. 431–432, ст. 22, 23, норм глави 82 ЦК України, а також спеціальних актів законодавства (законів України «Про авторське право і суміжні права»; «Про

охорону прав на винаходи і корисні моделі» та ін.). Але при цьому самі ці охоронні правовідносини, як зазначалося, не є правовідносинами інтелектуальної власності, а виступають як результат перетворення останніх (у правовідносини відшкодування шкоди тощо).

У зв'язку з можливістю існування різної кількості ознак об'єктів прав (правовідносин) інтелектуальної власності тут здається доцільним торкнутися питань класифікації та групування таких об'єктів.

Слід зазначити, що з приводу поділу об'єктів прав (правовідносин) інтелектуальної власності на види у законодавстві та в поглядах науковців існують розбіжності.

Так, відповідно до міжнародних угод результати інтелектуальної діяльності (тобто об'єкти прав інтелектуальної власності) поділяють на дві основні групи:

1) літературно-художня власність (суди відносять твори літератури і мистецтва і у суміжних сферах);

2) промислова власність (охоплює усі результати творчості** у галузі техніки) [6].

Інший підхід закладено у Модельному цивільному кодексі для країн СНД, згідно з яким результати творчої діяльності поділяються на три групи:

1) об'єкти літературно-художньої власності;

2) об'єкти промислової власності;

3) засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг [7].

(У деяких класифікаціях з'являється четверта група, до якої додаються ще нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності.)

Саме друга з наведених класифікацій була визнана більш прийнятною розробниками ЦК України [8] і покладена в основу концепції регулювання відповідних відносин інтелектуальної власності у

** Варто зазначити, що поняттям «промислова власність» охоплюється більш широке коло відносин, ніж ті, що виникають в результаті творчої діяльності. Детальніше про це мова піде далі.

проектах ЦК України 1996/1999 р., де книга четверта поділялася на три розділи з відповідними найменуваннями.

Проте у ЦК України такий поділ на розділи відсутній, а питання про концепцію вітчизняного законодавства з цього питання залишається відкритим. Це створює певні незручності не лише для систематизації відповідних норм, але й для визначення видових ознак окремих об'єктів правовідносин інтелектуальної власності. Тому, як здається, було б доцільно повернутися до концепції, яка була застосована у згадуваних варіантах проекту ЦК України. Проте зупинятися на цьому питанні детальніше тут не здається необхідним, оскільки воно потребує окремого дослідження.

За загальним правилом, результати інтелектуальної, творчої діяльності тільки тоді стають об'єктами цивільних правовідносин, коли вони отримують матеріальне втілення (картина, книга, креслення) або іншим чином виражені в об'єктивній формі (відеозапис, фонограма тощо), тобто стають доступними для сприйняття іншими особами. Разом із тим, як впливає зі ст. 419 ЦК України, нетотожними є результати інтелектуальної, творчої діяльності і речі, в яких вони втілені матеріально, як об'єкти цивільних прав, оскільки вони є самостійними об'єктами цивільних правовідносин.

Однак у зв'язку з таким висновком постає інше питання: чи має річ, у якій втілені результати інтелектуальної, творчої діяльності, відповідати якимось спеціальним вимогам, як об'єкт цивільних прав, чи має її характеристика правове значення?

У пошуках відповіді на нього слід провести співвідношення між ними, взявши за основу характеристику категорії речей, котрій у розділі третьому книги першої ЦК України «Об'єкти цивільних прав» присвячено 20 статей (ст. 179–198) із двадцяти п'яти, що містяться у цьому розділі.

Навіть побіжний аналіз декількох із таких характеристик свідчить про те, що вони можуть частково збігатися, але можуть істотно відрізнятись.

Стаття 179 ЦК України визначає річ як предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки. Крім того, ст. 177 ЦК України поміж різновидів речей називає майно та майнові права, а ст. 190 ЦК України вказує, що поняттям «майно» охоплюються також майнові права та обов'язки, хоча ні «майнові права», ні «майнові права та обов'язки» не можуть бути віднесені до «предметів матеріального світу», як на те орієнтує визначення речі, запропоноване у ст. 179 ЦК України.

Думається, що у даному випадку маються на увазі так звані «безтілесні речі» — ті, що не мають матеріального субстрату, що зближує поняття речей та продуктів творчої діяльності, котрі іноді іменують «ідеальними благами» [9].

Так, наприклад, залежно від характеру використання споживчих якостей речей їх можна розділити на такі, що споживаються, і такі, що не споживаються (у ст. 185 ЦК України вони іменуються «споживні» та «неспоживні»).

Речі, що споживаються, — це такі речі, які в процесі їх використання втрачають свою фізичну сутність повністю або по частинах, а також речі, які в процесі використання перетворюються в іншу річ.

До речей, що не споживаються, належать речі, які при їхньому використанні втрачають свої споживчі властивості поступово, протягом порівняно тривалого часу.

Під кутом зору такої класифікації можуть бути оцінені й особливості об'єктів правовідносин інтелектуальної власності. Так, залежно від матеріалу, з якого виготовлена скульптура (або невеличка статуетка), річ може бути неспоживною (бронза, мармур, граніт, бетон тощо) або споживною (шоколад, цукор, тісто тощо). Відтак неспоживним чи споживним є і результат інтелектуальної, творчої діяльності, оскільки у другому випадку від речі (і твору) залишається лише приємна згадка. При цьому знищуються і авторські права. Залишається лише право авторства, якщо воно закріплене у каталозі, на фото, за допомогою відео- чи фотозйомки тощо.

Важливе значення має здатність речі, в якій втілені результати інтелектуальної, творчої діяльності, бути залученою до цивільного обігу (обороту), тобто її оборотоздатність, під якою мається на увазі можливість здійснення стосовно неї правочинів та інших юридичних дій.

Оцінка результатів інтелектуальної, творчої діяльності, як об'єктів цивільних прав (правовідносин), під кутом зору їх цивільної оборотоздатності є неоднозначною.

За загальним правилом такі результати належать до оборотоздатних об'єктів і можуть вільно перебувати у цивільному обігу.

Разом із тим слід зазначити, що стосовно юридичного розпорядження низкою об'єктів інтелектуальної, творчої діяльності законом встановлені обмеження, пов'язані як із самою природою (особливостями) таких результатів, так і з обмеженістю оборотоздатності тих речей, у яких результати інтелектуальної, творчої діяльності втілені.

Наприклад, так звані «фільми для дорослих» вже за самою своєю сутністю призначені для перегляду аудиторії, обмеженої певним віком. Тому не лише носії відеозображення (інформації), але й сам твір (зображення, інформація тощо) обмежено обертуються у цивільному обігу.

Подібного роду обмеження, спрямовані на виконання вимог закону щодо дотримання моральності, існують і в європейському праві. Так, наприклад, за рішенням суду м. Мюнхена запропоновано операторові зв'язку, що надає доступ до Інтернету, забезпечити неможливість одержання порнографічного матеріалу з мережі Інтернету його клієнтами. А у Франції суд наклав заборону на доступ із французької території до сайту, що пропонує до продажу нацистську символіку [10]. Обмеження, що накладаються законом і можуть бути реалізовані завдяки судовим рішенням, зумовлені охороною інтересів суспільства, яке не може сприяти розповсюдженню продукції аморального змісту [11].

До речей, обмежених у обігу (обороті), належать також речі, право

власності на які може набуватися у спеціальному порядку, за наявності відповідного дозволу Міністерства Культури України тощо (пам'ятки мистецтва і культури тощо).

Таким чином, будучи «юридично формально незалежними», результати інтелектуальної, творчої діяльності та речі пов'язані між собою обмеженнями, які випливають з правового режиму (оборотоздатності) того чи іншого виду речей. При цьому це не виключає результат інтелектуальної, творчої діяльності з числа об'єктів правовідносин інтелектуальної власності, але створює перешкоди для реалізації автором (правоволодільцем) прав інтелектуальної власності.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, об'єкти права інтелектуальної власності, творча діяльність, розумова діяльність.

Результати інтелектуальної діяльності відіграють пріоритетну роль в сучасному суспільстві, займаючи значну частку в суспільному продукті. Важливих перетворень зазнають не лише виробнича сфера, а й ринкові відносини, так як поряд із традиційними об'єктами обміну виникають нові, такі, що мають специфічні риси та унікальні властивості.

Результаты интеллектуальной деятельности играют приоритетную роль в современном обществе, занимая значительную часть в общественном продукте. Важные превращения охватывают не только производственную сферу, но и рыночные отношения, так как наряду с традиционными объектами обмена возникают новые, такие, которые имеют специфические черты и уникальные свойства.

The results of intellectual activities play a priority role in a modern society, occupy a significant part of the social product. The major transformations suffer not only productive sector, but also market relations, as along with tradi-

tional objects of exchange arise new, such that have specific features and unique properties.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. — С. 401.

2. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: креатини метафізичного пошуку / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн. — К. : Знання, 2008. — С. 416.

3. Право інтелектуальної власності: акад. курс : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / [О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.] ; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. — К. : Ін Юре, 2007. — С. 21.

4. Харитонов Є. О. Цивільне право України : підручник / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, О. В. Старцев. — [2-ге вид., перероб. і доп.]. — К. : Істина, 2009. — С. 119.

5. Хохлов В. А. Авторское право: законодательство, теория, практика / В. А. Хохлов. — М. : Городец, 2008. — С. 89.

6. Понікаров В. Д. Авторські права та інтелектуальна власність : підруч-

ник / В. Д. Понікаров, О. О. Єрмоленко, І. А. Медведєв. — Х. : ВД «ІНЖЕК», 2008. — С. 25.

7. Модельний цивільний кодекс країн СНД 1993 року // Кодифікація цивільного законодавства на українських землях / уклад.: Ю. В. Білоусов, І. Р. Калаур, С. Д. Гринько [та ін.] ; за ред. Р. О. Стефанчука та М. О. Стефанчука. — К. : Правова єдність, 2009. — Т. 2. — С. 1175.

8. Право інтелектуальної власності: акад. курс : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / за ред. О. А. Підпригорі, О. Д. Святоцького. — [2-ге вид., переробл. та допов.]. — К. : Ін Юре, 2004. — С. 24.

9. Гражданское право. В 2 т. Т. 1 / под ред. Е. А. Суханова. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — М. : БЕК, 1999. — С. 99.

10. Аляб'єва Н. В. Договори на надання Інтернет-послуг зв'язку: цивільно-правовий аспект // Проблеми цивільного права та процесу (пам'яті проф. О. А. Пушкіна) : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 26 трав. 2007 р.) / за ред. В. А. Кройтора, Р. Б. Шишки, Є. О. Мічуріна. — Х. : ХНУВС, 2007. — С. 252.

11. Мічурін Є. О. Обмеження майнових прав фізичних осіб (теоретико-правовий аспект) : монографія / Є. О. Мічурін. — Х. : Юрsvіт, НДІ Приватного права та підприємництва АНрН України, 2008. — С. 317.

УДК 347.41:340.132

О. Кізлова,

доктор юридичних наук, професор кафедри цивільного та господарського права і процесу Міжнародного гуманітарного університету

КАТЕГОРІЯ «ДОГОВІР» ЯК ПІДСТАВА ВИНИКНЕННЯ ПРАВОВОЇ НОРМИ. КОНЦЕПТУАЛЬНІ РИСИ

Поняття договору відоме практично усім правовим системам сучасності і нині широко використовується в різних галузях права. Застосування договорів упродовж вже декількох тисяч років пояснюється окрім іншого тим, що йдеться про гнучку правову форму, в яку можуть перетворюватися різні за характером

суспільні відносини. Основне призначення договору зводиться до регулювання у рамках закону поведінки людей шляхом вказівки на межі їх можливої і належної поведінки, а рівно на наслідки порушення відповідних вимог [1].

Однак не тільки в цивільному праві, але й в інших галузях права, напри-